

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ

УДК 330.332: 336.717

І.М. Аксьонов, О.І. Антонюк

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

© Аксьонов І.М., Антонюк О.І., 2012

Оскільки банківська діяльність вважається однією з найризикованіших, то існує потреба розроблення і запровадження прийнятних і перевірених методів оцінювання ризиків для можливості ефективного управління ними. Для того, щоб банківська установа могла забезпечувати власну прибуткову діяльність і позитивний імідж, вона повинна займатись впровадженням та вдосконаленням ризик-менеджменту.

Ключові слова: банківська система, ризик-менеджмент, управління кредитним ризиком, комерційний банк.

ESSENCE AND NECESSITY OF BANKING RISK MANAGEMENT

© Aksionov I., Antonuk O., 2012

Since banking is one of the most risky, there is a need to develop and implement reasonable and proven methods of risk assessment to enable effective management. To banking institution could provide their own profitable and positive image, it needs an introduction and improvement of risk management.

Key words: banking system, risk management, credit risk of Management, Commercial Bank.

Постановка проблеми

Вступ України на шлях ринкових перетворень визначив її розвиток в руслі загальносвітових тенденцій. Перехід до принципово нових економічних відносин закономірно спричинив необхідність постановки і виконання нових для українських комерційних банків завдань, пов'язаних із значним збільшенням концентрації ризиків в їх діяльності. Серед всієї сукупності банківських ризиків центральне місце займає кредитний ризик, який виникає під час реалізації кредитних відносин і за несприятливого результату приводить банк до серйозних фінансових втрат.

Комерційні банки, як і банківська система, загалом, повинні гарантувати надійність і безпеку грошових потоків і проблема надійних позичальників є доволі актуальною для банків. Тому розроблення надійної системи захисту від кредитного ризику є дуже важливим питанням. Займаючись кредитуванням, надзвичайно важливо захистити себе від кредитного ризику, який зумовлений численними чинниками зовнішнього та внутрішнього характеру [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У вітчизняній економічній літературі науково-теоретичному обґрунтуванню суті й об'єктивної необхідності розвитку банківського ризик-менеджменту присвячені праці О. Барановського, А. Беліменко, Л. Воробйова, О. Гудзь, А. Даниленко, Л. Донець, Ю. Єханурова, І. Жилиєва, Ю. Клочко, М. Козоріз, С. Ксьондз, Н. Кубай, А. Кисельова, Н. Максимова, В. Мікловда, П. Мягков, С. Соболя, В. Черняка, О. Щура й інших. Питання розвитку ризик-менеджменту кредитної діяльності банківських установ розглядали у своїх працях вітчизняні науковці і практики, зокрема, О. Вовчак, А. Кузнєцова, О. Лисенок, О. Мороз, С. Реверчук, М. Савлук та інші. Значний внесок у теорію та практику

управління кредитними ризиками банків зроблено у працях М. П. Денисенка, В. М. Домрачева, В. Г. Кабанова, А. В. Ігнатенка, К. А. Чигирика, Г.О. Партина, Л.Я. Слободи та інших. Однак проблема формування ефективної системи ризик-менеджменту у банківській системі у вітчизняній літературі та публікаціях науковців недостатньо розроблена і висвітлена.

Постановка цілей

Метою написання статті є розкриття теоретико-методологічних, методичних засад та обґрунтування необхідності банківського ризик-менеджменту на сучасному етапі розвитку банківської системи.

Виклад основного матеріалу

Ризик є невід’ємною складовою в будь-якій сфері економічної діяльності. Недостатнє усвідомлення цього нерідко приводить до сумних наслідків. Що ж до банківської справи, то її неможливо уявити без ризику. Тобто під час функціонування комерційних банків ризик є постійно притаманною складовою. Будь-яке рішення в банківській діяльності, що заслуговує на увагу, обтяжене ризиком, бо фінансова сфера, взагалі, банківська справа, зокрема, є дуже чутливою не лише до різноманітних економічних чинників, а й до соціальних, політичних тощо. Отже, в банківській діяльності йдеться не про те, щоб взагалі уникнути ризику, найважливіше завдання банківського менеджменту полягає в тому, щоб знайти оптимальне співвідношення між прибутком, ризиком, ліквідністю. Відповідно постають проблеми кредитних ризиків та розроблення напрямків їх подолання [2].

Саме тому сьогодні дослідження ризик-менеджменту кредитної діяльності комерційних банків є актуальним.

Банківський ризик-менеджмент можна розглядати з різних позицій: як галузь наукових знань, як економічне явище, як систему управління, як управлінський процес, як мистецтво управління та як орган управління (рис. 1) [1].

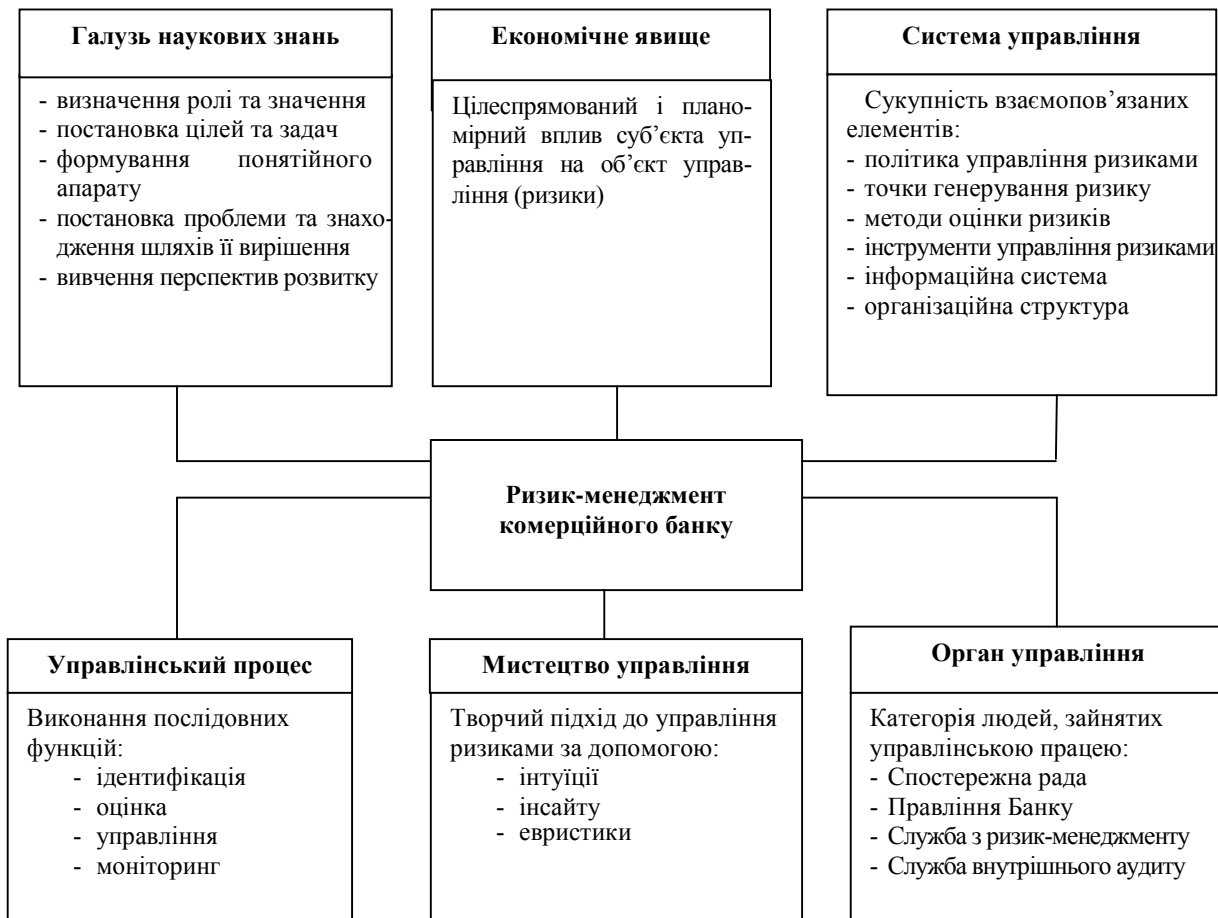

Рис. 1. Складові поняття “ризик-менеджмент комерційного банку” [3]

Як система економічного управління, ризик-менеджмент є сукупністю таких підсистем:

- організаційно-структурної (об'єкт і суб'єкт правління);
- функціональної, що характеризується інструментами управління;
- підсистеми забезпечення ризик-менеджменту.

Аналіз наукових праць та власні дослідження дозволили сформуванню особистий підхід до визначення кола суб'єктів банківського ризик-менеджменту, який відрізняється від загальноприйнятого тим, що як суб'єкти розглядаються не лише структурні підрозділи банку, але й інші особи, які прямо чи опосередковано впливають на управління банківськими ризиками (акціонери, наглядові органи тощо).

Процес ризик-менеджменту в банку має охоплювати всі структурні рівні – від управлінського (спостережної ради та правління) до рівня, на якому безпосередньо приймаються та генеруються ризики.

До процесу ризик-менеджменту мають залучатися такі функціональні та структурні підрозділи банку: спостережна рада, правління банку, підрозділ із ризик-менеджменту, бек-офіси, фронт-офіси (рис. 2).

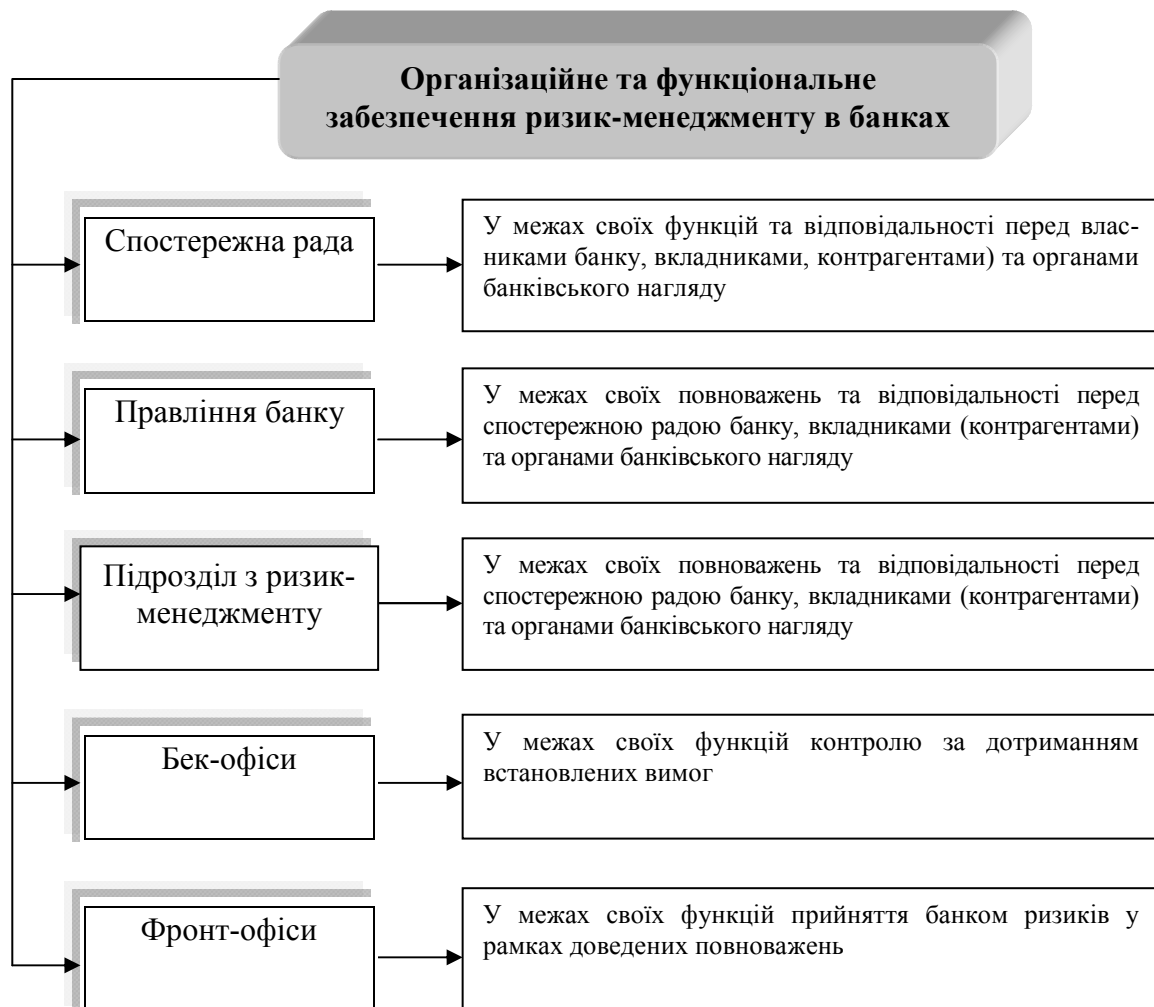

Рис. 2. Організаційне та функціональне забезпечення ризик-менеджменту в банках[3]

Як свідчить практика, кредитування є основним видом діяльності банків. Динаміка кредитних вкладень банків України свідчить про наявність тенденції до збільшення обсягів кредитування як в абсолютних, так і у відносних показниках. Доходи від кредитних операцій на 01.12.11 р. становили майже 80,2 % від сукупних банківських доходів. У портфелі позичок вітчизняних банків переважають кредити, надані господарюючим суб'єктам, – більше ніж 68 %, але з кожним роком збільшується частка кредитів фізичним особам.

Вивчення теоретичних та практичних досліджень показало, що незважаючи на високу актуальність проблеми повернення позичок, все ще недостатня увага приділяється питанням побудови системи управління кредитним ризиком. Слід відмітити, що необхідність формування систем кредитного ризик-менеджменту у вітчизняних банках зумовлена, передусім, переходом банківської системи України на міжнародні стандарти діяльності. Більшість вітчизняних комерційних банків тільки почали підходити до розуміння культури ризик-менеджменту і необхідності впровадження комплексних систем управління кредитним ризиком. Їх рівень організації та ефективність залежать від усвідомлення вищим керівництвом банку значення ризик-менеджменту для подальшого розвитку установи в умовах конкуренції та від ресурсних можливостей банку. ПАТ «Укрсоцбанк» ілюструє поетапне впровадження комплексної системи ризик-менеджменту. У банку створено відокремлену *Службу управління ризиком*, яка складається з відділу оцінки фінансових ризиків, відділу оцінки нефінансових ризиків та відділу методології (рис. 3).

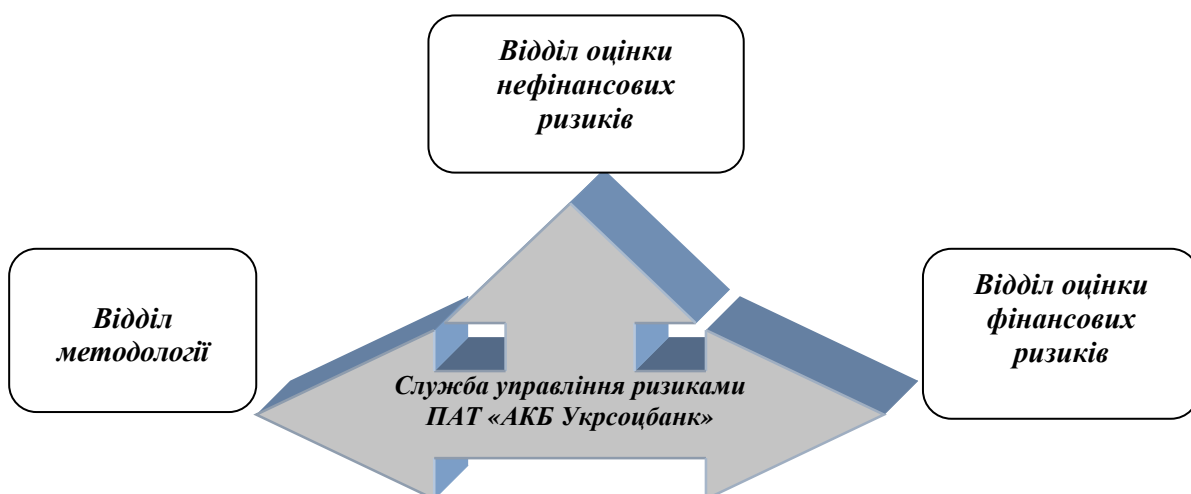

Рис. 3. Структура служби управління ризиками ПАТ «АКБ Укрсоцбанк»

Відокремлення методологічної функції дозволило розмежувати розробників та користувачів методик оцінки ризиків, що позитивно вплинуло на їх ефективність. Впроваджено сучасні методи управління кредитним ризиком, до яких належать стрес-тестування, використання послуг Бюро кредитних історій, сек'юритизація активів, створення спеціалізованих підрозділів – ситуаційних центрів, ревізійно-консалтингових груп із контролю кредитної заборгованості, а також здійснюється аналіз чинників, які перешкоджають ефективному застосуванню цих методів у вітчизняній банківській практиці [4].

Висновки

Отже, особливу увагу вітчизняним банкірам варто звернути на впровадження методів, які дають змогу попереджати ризики, а саме: підвищення вимог до диверсифікованості кредитного портфеля; визначення кредитоспроможності позичальників із урахуванням галузевих особливостей і закономірностей обігу грошових коштів, а також з урахуванням регіональних

ризиків; вдосконалення наявних систем ризик-менеджменту; використання сучасних методологій та інформаційних технологій формування бази історичних даних про кредитні історії тощо. Крім того, керівництво банку має забезпечити ефективне управління ризиками, розробити та впровадити положення і процедури контролю та обмеження ризиків, а також подбати про наявність ресурсів, необхідних для оцінки й контролю за ризиками. Зокрема, положення та процедури, що регламентують контроль за ризиками як у довгостроковій перспективі, так і стосовно щоденних операцій.

Очевидно, що у сучасних умовах необхідно також здійснювати регіональну диверсифікацію кредитних вкладень, орієнтиром для якої має бути рівень диверсифікації економічного потенціалу регіону, інакше банки наражатимуться на значний кредитний ризик.

Перспективи подальших досліджень

Впровадження ризик-менеджменту у банківську діяльність має наукове та практичне значення. Не зважаючи на відомі методи мінімізації ризиків комерційних банків, значний розвиток систем управління ризиками дасть змогу впровадити процедури контролю та обмеження. Тому необхідність ризик-менеджменту є доведеною і може бути об'єктом подальших досліджень.

1. Кльоба В.Л. Вдосконалення ризик-менеджменту комерційного банку//*Науковий вісник НЛТУ України*. – 2009. – Вип. 19.3 2. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р. № 2121 – III. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.rada.gov.ua> 3. *The Bank for International Settlements (BIS), Basel Committee on Banking Supervision (BCBS), Financial Stability Institute (FSI)*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org>.
4. Методичні вказівки НБУ щодо організації та функціонування системи ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://nbportal.bank.gov.ua/control/uk/doccatalog/list?currDir=36930>.
5. Лукановська І. Сучасний ризик-менеджмент в малому банківництві України / І. Лукановська // *Науковий вісник НЛТУ України*. – 2010. – С. 166 – 174
6. Примостка Л. Банківські ризики. Теорія та практика управління: монографія / Л.Примостка, О. Лисенок, О. Чуб. — К.: КНЕУ, 2008. — 456 с.